

Om Navnesagen.

(Jfr. 7. Række, 1. B., 1. Hæfte S. 103—107).

III.

Hr. Hjorth Nielsen og jeg ser jo aabenbart forskelligt paa Kritik. Han mener, at man godt kan kritisere Resultaterne uden at kende, hvorledes man er kommen til Resultaterne; men jeg tør maaske bede ham overføre denne Tanke paa f. Eks. en Stamtavle. Tager man en saadan i sin Haand og begynder at kritisere den, fordi den ser højest ufuldstændig ud, uden i Forvejen at have sikret sig, at Manglerne ved Stamtavlen overhovedet har kunnet afhjælpes, vilde en saadan Kritik da ikke være forkastelig?

Hr. Hjorth Nielsen paastaar, at han ikke vil have Varianterne beskyttede, jo saamænd vil han saal Naar et Navn er beskyttet, skal Varianterne af Navnet eo ipso være beskyttede, det er Konklusionen af Hr. Hjorth Niensens Udtalelser; iøvrigt synes Hr. H. N. gennemgaaende at have vist saa god Vilje til at misforstaa mig, at jeg maa give ham hans Kompliment om at læse, som Fanden læser Bibelen, tilbage.

Jeg anker aldeles ikke over, at Hr. H. N. k u n har pillet 16 Navne ud for derpaa at bygge sin Kritik af Varianterne, men over, at disse s e j s t e n kritiserede Navne ikke a l l e er gode Eksempler, thi dertil kunde de 20 Minutter, der var tilmaalt Hr. H. N.'s Foredrag, vel nok have strakt sig. Naar han vedblivende vil forsvare Kritikken af Navnet Okholm, kan jeg ikke give ham Ret, for mig staar det som en Uretfærdighed mod en Mand, at han ikke skulde have Lov til at antage sin Fødeegns eller Fødesteds Navn, fordi der eksisterede et lignende Stednavn, som i Forvejen var Familienavn for en anden Slægt, rent bortset fra, at Ligheden i Udtalen af de to Navne næppe kan give Anledning til Forveksling.

Naar jeg er kommen til at bruge det maaske noget skarpe Udtryk »svigtende genealogisk Fagkundskab«, saa var det, fordi jeg af Indholdet i Hr. H. N.'s Artikel skønnede, at han ikke vidste eller i hvert Fald ikke havde præsent, hvor faa Familienavne der egentlig kan siges at bæres af een eneste Slægt, navnlig var det, fordi jeg havde en Mistanke om, at han ikke havde undersøgt, hvor mange kendte danske Navne der findes i Udlandet, uden nogen som helst paaviselig Forbindelse med Bærerne af disse Navne herhjemme. Jeg skal blot t. Eks. nævne Navne som Danner, Dannemann og Rosenkrantz, som man jo ikke skulde vente at finde som Slægtsnavne udenfor Danmark.

Hr. H. N. uddrager af mine Udtalelser om, at meget faa Navne bæres af een enkelt Slægt, den Slutning, at naar to Familier bærer samme Navn, er det mig ligegyldigt, om ti ogsaa gør det, men han slutter fejlt; det jeg mener er, at man ikke behøver at gaa bag over af Forargelse, hvis en Mand faar Lov at antage et bestaaende Familienavn, saa fremt han har nogen Berettigelse til at faa netop dette Navn, og jeg kan forsikre Hr. H. N. om, at Justitsministeriet ogsaa kun under denne Forudsætning udsteder en saadan Bevilling. Man kan naturligvis diskutere, hvad der skal forstaas ved Berettigelse. Jeg forstaar derved følgende 3 Grupper:

- 1) Tilladelse fra samtlige Bærere af det paagældende Navn her i Landet (i Analogi med Adoption).
- 2) At det ønskede Navn har været Vedkommendes oprindelige Navn paa fædrene Side (en Mængde Familienavne er ved en Misforstaaelse af Forordningen af 30. Maj 1828 bleven erstattede med sen-Navne, og jeg finder det rimeligt, at Efterkommerne i saadanne Tilfælde vender tilbage til deres oprindelige Slægtsnavne).
- 3) At Navnet har været Kendingsnavn i Vedkommendes Slægt i c. 50 Aar eller i flere Generationer (i Analogi med Tillægsloven af 1. April 1905. De fleste af disse Kendingsnavne er jo Stednavne, der som Regel i Forvejen bæres af flere forskellige Familier, og for mig staar det derfor ikke som nogen større Ulykke, om der kommer een Slægt til af samme Navn, medens det derimod for Vedkommende kan betyde adskilligt i det praktiske Liv at skulle skille sig ved et saadant gammelt Kendingsnavn).

Med Hensyn til Overførelse af Navne paa Spindesiden, saa kan Hr. Hjorth Nielsen jo ikke være uvidende om, at det er en gammel Skik her i Landet, der altsaa har sin fulde historiske Berettigelse. Den Søn, der i Daaben blev opkaldt efter sin Morfader, førte ofte hans Navn videre, og det blev betragtet som en særlig Ære, der vistes Morfaderen. Noget andet er, at jeg ikke mener, at denne Skik bør anvendes i vore Dage, uden for saa vidt den mødrene Slægt er uddød, eller Vedkommende har Tilladelse fra samtlige Bærere af Navnet her i Landet. Hr. Hjorth Nielsen har misforstaaet eller villet misforstaa det af mig anførte Eksempel Jerichau, der var anvendt for at vise, at det synes mig mere tilfredsstillende for en Personalhistoriker, at en Mand antager et u d a n s k Navn, til hvilket han har Slægtskabs-Tilknytning, end et Vedkommende ligegyldigt dansk Navn af en Navnebog.

Endelig vil jeg gerne træde i Skranken for, at man kan faa Lov til at knytte sit mødrene Navn til sit fædrene, og jeg synes,

Hr. Hjorth Nielsen burde gøre mig Selskab her, eftersom vi dog vel begge smykker os med vort mødrene Slægtsnavn. Vi havde jo for nylig i Personalhistorisk Samfund et interessant Foredrag af Dr. B o b é; baade i Foredraget og i den paafølgende Diskussion var Arvelighedsspørgsmaalet stærkt paa Tapetet, og der syntes at være Enighed om, at man kunde arve sjælelige som legemlige Egenskaber saavel fra sin fædrene som fra sin mødrene Slægt, men hvorfor skulde man da ikke ogsaa kunne arve en Del af sit Navn fra sin mødrene Slægt? For en Personalhistoriker kan det jo kun være en Oplysning at have saadanne to Navne at holde sig til, naar han vil anstille slægtshistoriske Undersøgelser, og Vedkommende, der har ændret Navn, kan derved baade have ønsket at vise sin Kærlighed til sin mødrene Slægt og at skabe sin Familie et nyt Navn, som kan blive dens Særeje, thi dette er jo saa at sige den eneste Chance, man har for at faa Eneret paa et Navn.

Det forekommer mig, at Hr. Hjorth Nielsen maa have glemt sin egen Efterskrift i Personalhistorisk Tidsskrift til sit Foredrag, jeg kan i hvert Fald ikke faa andet ud af den, end at Hr. H. N. paa dette Tidspunkt forsvarer og vel derfor ogsaa har troet paa en Skiften Navn en masse, men vi er jo nu altsaa dog paa dette Punkt enige.

Hauch-Fausbøll.

IV.

Hr. H.-F. mener, at jeg, trods min Paastand, vil have Varianterne beskyttede. Nej, saamænd om jeg vill Men jeg vil, at f. Eks. et Navn som Licht ikke skal kunne trædes for nær ved, at en Mand maaske finder paa at kalde sig Likt eller Ligt. Paa denne Maade er det, at jeg vil have Familienavnene beskyttede m o d Varianterne. Jeg ved ikke, om Hr. H.-F. nu forstaar mig; gør han det ikke, kan jeg ikke hjælpe ham, men maa haabe, at Læserne, der vel forøvrigt nu er trætte af denne Pennefejde, gør det.

Hr. H.-F. skriver, at han anker aldeles ikke over, at jeg k u n har pillet 16 Navne ud for derpaa at bygge min Kritik over Varianterne. Han bør tage sin første Artikel for sig igen og læse Side 104, Linie 10 foroven. Der staar, at jeg af de Par Tusinde Navne, over hvilke jeg har bygget min Kritik, udtager 16 (sejsten!) til at bevise denne Del af Kritiken. Ja, jeg kan nu ikke fatte andet, end at dette famøse 16 (sejsten!) med Gentagelse og Ud-raabstegn s k a l o g m a a betyde, at de 16, der er pillede ud af de Par Tusinde, er Hr. H.-F. altfor faa, og jeg kan ikke se andet, end at Hr. H.-F. ikke blot misforstaar mig, men ogsaa sig selv.

Jeg skal ikke komme ind paa de øvrige Punkter i Hr. H.-F.'s Svar, thi dels har jeg af hans to Indlæg faaet det Indtryk, at Dis-

kussionen ikke vil føre til noget virkeligt Resultat, enten Hr. H.-F. saa vil give mig Skylden herfor eller ej, dels fordi han i sit sidste Indlæg kommer ind paa helt nye Spor, Dobbeltnavnene, et Emne, jeg slet ikke har berørt. Men jeg skal, inden jeg slutter disse Linier, endnu en Gang slaa fast, hvad jeg ogsaa gjorde i mit Foredrag, at det i høj Grad er ønskeligt, at Offentligheden faar Besked om Navneantagelserne, deres Udstrækning og om Motiverne til dem. Har denne Diskussion ikke ført til andet Resultat, har den i alt Fald vist dette Ønskes Berettigelse.

H. Hjorth Nielsen.

V.

Hr. Hjorth Nielsen, der i sit Svar i Tidsskriftets forrige Hefte saa kraftigt tog til Gjenmæle mod Hr. Hauch-Fausbølls Forsvar for Overførelsen af Slægtnavne i Spindeliniérne, har ikke fundet sig foranlediget til paany at tage til Gjenmæle mod den sidste Del af foranstaaende Artikel: Forsvaret for Tilknytning af det mødrene Slægtnavn til det fædrene, med andre Ord de sammensatte Navne. Grunden til H.-F.'s Forsvar og H. N.'s Tilbageholdenhed er vel den, at de begge ere personlig bundne derved, at de have knyttet andre Slægtnavne til deres fædrene. H.-F. vedgaar det aabenhjertigt, vi andre maa altsaa bøie os for det, men netop hans Standpunkt er saa paafaldende at møde hos en Genealog af Faget og fremtræder i en saadan Form, at det skulde synes i høi Grad at friste til Gjenmæle. Lader han ikke H. N. høre, at denne ikke kan være uvidende om, at en saadan Navneoverførelse i Spindelinen »er en gammel Skik her i Landet, der altsaa har sin fulde historiske Berettigelse«, skjønt Skikken dog virkelig var den, at Søn tog Slægtnavn efter Fader og kun rent undtagelsesvis efter Moder, oftest kun naar særlige Omstændigheder gav Anledning dertil. Jeg tænker ganske vist her nærmest paa Slægtnavnbrugen i den gamle danske Adel, men det er vel ogsaa fra den, at de forholdsvis sjældne Overførelser af mødrene Slægtnavne bedst kjendes, hvormed ingenlunde skal bestrides, at de jo ogsaa forekom blandt Borgere og Bønder (jvf. f. Ex. C. Klitgaards Kjærulfske Studier). Men en Skik blev det aldrig, snarere en Uskik, som en Genealog aldrig burde være traadt i Skranken for. Han kan som saadan ikke være uvidende om, hvilke tidsspildende Bryderier og Feiltagelser, disse paa Spindesiden overførte Slægtnavne volder Genealogerne, for ikke at tale om dem, de har forvoldt Samtiden. Lad mig blot anføre et Exempel. I Danmarks Adels Aarbog 1916 S. 457 findes nederst under Spørgsmaalstegn indordnet en vis Morten Skinkel, der, skjønt han maa have været en ret betydelig

Mand, han var Magister og Sekretær i Kong Frederik I's Kancelli, dog ganske er udeladt paa alle hidtil kjendte Stamtavler over de tre, for ikke at sige fire forskellige Adelsslægter af Navnet Skinkel, som vi takket være denne velsignede saakaldte Skik har været begavet med her i Landet. At han hører til en af dem, kan der neppe være Tvivl om, men til hvilken? Hans Fornavn Morten peger saavel hen paa de saakaldte Lillie-Skinkel'er som paa Tinhuus-Skinkel'erne; hans Segl — ja, det vilde have løst Gaaden, om det blot havde været bevaret, men da dette saavel som enhver anden Ledetraad mangler, har jeg, efter megen forgæves Hovedbrud og Eftersøgning, af ren Desperation givet ham den Plads paa Lillie-Skinkel'ernes Stamtavle, han nu i Adels Aarbogen maaske ganske med Urette indtager. Overhovedet vilde det have været ganske umuligt at udrede Forholdet imellem de forskjellige Adelslægter af samme Slægtnavn, om man ikke havde haft Slægtvaabenet, det uforanderlige Slægtvaaben, at holde sig til. Hvem kunde uden Kjendskab til dette afgjøre, om den fynske Landsdommer, der 1387 hedder »Otto Tydynghehuze dictus Skyinkel«, men 1423 »Otto Skinkel man Tidehuus kalder« var en Skinkel eller en Tinhuus paa fædrene Side! Men hvor mange af de Slægtnavn-søgende, som H.-F. giver Anvisning paa at tage deres mødrene Slægtnavn, har et fra deres fædrene Slægt arvet Slægtmærke, der kan vejlede Efterverdenen om Navnenes Oprindelse? Mon H.-F. selv har det? Nei, vi Genealoger skal virkelig være de sidste til at give den Anvisning. Det kan ikke siges ofte nok, at Ingen har mere R e t til sin Moders Slægtnavn end til sin Farmoders, sin Mormoders, sin Farfarsmoders, sin Farmorsmoders etc. etc. i det uendelige, kort sagt til et hvilket som helst andet Slægtnavn. Man har kun R e t til sit fædrene Slægtnavn, og følgelig har kun Moderens, Farmoderens, Mormoderens etc. etc. fædrene Slægt R e t til deres Slægtnavn — og ingen anden. End ikke i Tilfælde af, at denne er en uddød eller uddøende Slægt, kan jeg som Genealog se med Sympathi paa, at dens Navn optages af andre den mere eller mindre uvedkommende Slægter. Er Slægten uddød, hører dens Navn ene Historien til, hvad enten denne har Brug for det eller ikke; i sidste Fald er der vel overhovedet ingen Rift om det. Thi der er den mindre klædelige Egenskab ved den Kjærlighed til den mødrene Slægt, som H.-F. saa smukt paakalder som Motiv til at tilegne sig sin Moders Slægtnavn, at den er i høj Grad egennyttig, hvad Kjærlighed som bekjendt sidst af alt bør være. Den opstaar saa at sige kun, hvor Moderens Slægtnavn byder Fordele, som Faderens ikke menes at have. Træffer man et Navn som Rosenkrantz-Hansen, vil Enhver slutte, at det er et fædrene Hansen, der af glødende Kjærlighed har haget sig fast i et mødrene Rosen-

krantz. Det modsatte vilde være noget nær utænkeligt — jeg siger med Villie kun »noget nær«, thi blandt den danske Adels Slægtnavne findes et Dobbeltnavn, hvor et høiadeligt klingende fædrene Fornavn er vedhæftet et mødrene Slægtnavn af meget borgerligt Tilsnit, men de saare vægtige Fordele var dog tilstede, om end de skulde søges paa en hel anden Bøvd end i de to Navne selv.

Jeg er nu halvt uden at mærke det fulgt H.-F. fra den rene Tilegnelse af det mødrene Slægtnavn over til dets Brug i Forbindelse med det fædrene ved Hjælp af en Bindestrøg, og da ingen af mine bondefødte Forældre i Daaben fik tillagt noget Slægtnavn, har jeg de frieste Hænder til at tage den Handske op, som H.-F. tilkaster H. N. eller rettere alle Modstandere af disse Dobbeltnavne. Jeg kan udtale mig med al ønskelig Tydelighed.

I fordums Dage, da al Opkaldelse foregik gjennem Fornavnene, skete det af og til, at en Fader vel oftere af Stolthed over den berømmelige Slægt, han var indgiftet i, end just af Kjærlighed til Hustruen selv, gav sin Søn hendes Slægtnavn i Daaben, vel at mærke som et rent personligt Fornavn, f. Ex. Serlin Christensen, Manderup Holck, Flemming Ulfeldt, Viffert Seefeld. Ved fornyet Opkaldelse i disses Efterkommere kunde saa disse Slægtnavne glide over til at blive rene Fornavne. En nyere Tid, der udstyrede Børnene med 2, 3, 4 eller flere Fornavne, foretrak som Reglen, hvor den »hædrede« den mødrene Slægt med en Tilegnelse af dens Slægtnavn, alligevel at benytte et af de virkelige Fornavne til Daglignavn, men var det ved Daaben blandt Fornavnene givne mødrene Slægtnavn anbragt umiddelbart foran det virkelige, det fædrene Slægtnavn, laa Fristelsen til at bruge det i Forbindelse med dette sidste snublende nær, i alt Fald naar det fædrene Slægtnavn gjorde mindre god Fyldest som Slægtnavn, enten fordi det var et Navn paa søn eller ellers et Fællesnavn for flere forskjellige Slægter. Og saaledes naaede man til forsætlig at gjøre det som Fornavn givne mødrene Slægtnavn til Slægtnavn igjen, idet man ved en Bindestrøg knyttede det til det virkelige Slægtnavn, og dette nye kombinerede Slægtnavn gjør man saa vel at mærke obligatorisk for alle sine Efterkommere, der aabenbart forudsættes endnu om 200 Aar at være besjælede af samme glødende Kjærlighed til just den for længst hensovede Tipoldemoder, som dennes Søn gav Udtryk for ved i sin Tid at belemre dem med hendes Slægtnavn. Er dette dog ikke nærmest en Navneuskik! Den afskærer jo Børnene, Børnebørnene osv. osv. fra paa tilsvarende Maade at lægge for Dagen den for dem langt mere nærliggende Kjærlighed til deres egen mødrene Slægt. Lad der end være Mening i, at eet Kuld Børn bærer deres Moders Slægtnavn i Forbindelse med Faderens, saa er dog allerede i det næste Slægtled Meningen paa Veie til at

blive meningsløs, da det første af Navnene nu ikke længere er Moderens, men Farmoderens, og Meningsløsheden vilde være stigende for hvert følgende Slægtled, om man ikke hurtig slog sig til Taals med, at saaledes hed min Fader, derfor maa jeg hedde ligesaa. Jeg kan da heller ikke skønne rettere, end at disse Dobbeltnavne lige saa ofte maa være vildledende som veiledende for os Genealoger, for ikke at tale om Familierne selv, bl. a. fordi der ikke følges nogen fast Regel for Navnenes Rækkefølge. Medens i Adelen som oftest det fædrene Slægtnavn sættes først, det mødrene eller af anden Aarsag tilknyttede Navn sidst — dog forekommer Navne som *Lente-Adeler*, *Grevenkop-Castenskjold*, *von Irgens-Bergh*, *Krag-Juel-Vind-Friis* osv. — saa synes Slægter udenfor Adelen at foretrække det fædrene Slægtnavn sidst, om her overhovedet nogen Regel lader sig opstille. Er det ene Navn et -sen Navn er det som alt berørt ikke vanskeligt at udpege det fædrene, men til hvilken Slægt hører en Familie Bruun-Juel? Slægten selv vil formodentlig allerhurtigst tabe Erindringen om Sammenhængen. Jeg er selv i et Middagsselskab af min Borddame, det kvindelige Overhoved for en grevelig Slægt med Dobbeltnavn, som jeg her betegner med A.-B., i ramme Alvor bleven udspurgt, om Slægten var A. paa fædrene, B. paa mødrene eller omvendt, og saa var det endda ikke 70 Aar siden, at Navneforandringen havde fundet Sted. Nei, alle Sammenklistringer af Slægtnavne er af det onde. De begyndte med at forvandle Slægtnavne til Fornavne og er nu endt i den modsatte Yderlighed: at det ene Fornavn efter det andet bruges som Slægtnavn. Thi har en Peter Nielsen intet mødrene Slægtnavn at fixe sit ubestridelig lidet fyldestgørende fædrene Slægtnavn Nielsen op med, saa sætter han Bindestreg mellem Peter og Nielsen — hans Frue har naturligvis forlængst efter moderne Navnemisbrug heddet Fru Peter Nielsen — og har saaledes, som H.-F. skriver, skabt sin Familie (dog vel kun sine Efterkommere) et nyt Navn, som kan blive deres Særeie, og denne Vei, at stille to Navne sammen skal jo ovenikjøbet saa at sige være den eneste Chance, man har for at faa Eneret paa et Slægtnavn.

Man kunde saamænd ganske rolig have ladet Fordringen om dansk Sprogtone for nye Slægtnavne fare, naar man ellers ganske vilde prisgive vort bestaaende Navnestof.

Og saa har jo disse sammensatte Navne andre onde Egenskaber. De hugger en Slægt i Stykker, idet det er en velkendt Sag, at Bærerne af det nye sammensatte Navn meget hurtig nemme at føle sig som en selvstændig Slægt og forsætlig eller uforsætlig miste Fodfæstet i den større Slægt, af hvilken de hidtil have udgjort en Gren.

Og de sammensatte Navne kan bruges og er bleven brugt til at tilsnige sig et Slægtnavn, man ikke ad anden Vei har kunnet faae sig tillagt. En vis Hansen ansøger om at ombytte dette noget udtraadte Navn med et andet bedre, lad os sige Egelykke; men Andragendet afslaaes, fordi Eieren af Hovedgaarden Egelykke har taget Forbehold paa Navnet paa sin Gaard. Dog, vor Ven Hansen giver ikke fortabt. Han, der hedder Frederik Hansen og har skrevet sig F. Hansen, skriver sig fra nu af F. E. Hansen, nogen Tid efter F. Egelykke Hansen, saa F. Hansen Egelykke og sluttelig, maaske først efter 5—6 Aars Forløb F. Egelykke, og han beholder saa uanfægtet Navnet Egelykke, og først i Skifteretsanmeldelsen efter hans Død vil Forholdet endnu en Gang blive berigtiget ved en Anmeldelse som »Frederik Hansen, kaldet Egelykke«. Men hans Børn vil i Kraft af, at Egelykke var deres Faders Kjendingsnavn trods alt Forbehold faae Bevilling paa at føre dette som deres rette Slægtnavn, i alt Fald gjennem en 33 Kroners Bevilling, der jo alt nu flytter Bjerge.

H.-F. vil vel vedblivende træde i Skranken for de sammensatte Navne, men vil han vinde genealogiske Laurbær paa Arenaen? Burde han ikke hellere slutte sig til os andre Genealoger, der ser Idealet for vor Stræben i at værne om alt, hvad der styrker Sammenholdet i en Slægt, hvorved vi forstaaer Alle, der i fædrøne Linie nedleder deres Herkomst fra en fælles Stamfader, og da i første Række det fra Fædrøne nedarvede Slægtnavn. Det er tilgiveligt, at H.-F. i sine unge Aar af Ubekjendtskab med Idealet blev det utro, idet han inden for den ikke overvætted talrige Slægt Fausbøll aabnede Døren for en særlig Slægt Hauch-Fausbøll; mindre tilgiveligt er det, om han nu som landskjendt Genealog anbefaler andre at følge sit Exempel.

Thiset.

I Anledning af ovenstaaende Indlæg fra Redaktør Hauch-Fausbøll er det bleven oplyst for Red., at Postexpedient H. Hjorth Nielsen er døbt med Navnet Hjorth, der imidlertid ikke er hans Moders Navn.

Iøvrigt maa Red. hermed betragte Polemikken om Navnesagen som afsluttet i nærværende Tidsskrift.
